

BAGHDAD FILM SCHOOL

'Zo maak je dus een film!'

Regisseur Shuchen Tan volgt in *Het uur van de wolf* de studenten van de Baghdad Film School. Een van de oprichters is de bevolgen Irakese documentaire-
maakster **Maysoon Pachachi**.

DOOR MINOU OP DEN VELDE
FOTO MERLIJN DOOMERNIK

Wat was de aanleiding om de filmschool op te zetten?

Maysoon Pachachi (62): Kasim Abid – met wie ik de filmschool ben begonnen – en ik gaven sinds 1994 filmcursussen in Ramallah, Gaza en Jerusaleem. In juni 2003 zaten we daar weer en zeiden tegen elkaar: oké, Irak is bezet. Kunnen we iets doen? Zouden jonge Irakezen misschien willen leren om films te maken? De Irakezen zijn namelijk een volk van verhalenvertellers, maar film was op dat moment dood. Na dertien jaar sancties was er geen filmmateriaal te vinden, er waren geen filmlaboratoria, niemand had digitale apparatuur. Al die tijd was niemand in staat geweest films te maken. Het enige wat ze konden was filmgeschiedenis studeren op de academie, uit stokoude boeken.'

Wat was uw persoonlijke motivatie?

'Ik heb 35 jaar lang buiten Irak gewoond, eerst in Amerika en nu in Londen. Het Midden-Oosten werd in de westerse media vaak stereotiep belicht en je voelde dat je niet het echte verhaal te horen kreeg. In 1991 keek ik, net als alle andere vier miljoen verbannen Irakezen, 24 uur per dag televisie. Ik zag slimme bommen en een enorme vuurkracht, maar verder leek het alsof het land leeg was, ik zag nergens een gewone Irakees. Ik werd daar zo gek van dat ik uiteindelijk zelfs de meest normale Engelse woorden vergat. Die periode was traumatisch, en het was ook een keerpunt voor mij. Ik besloot me als filmmaker in Irakese onderwerpen te verdiepen, en Irakezen niet te portretteren als slachtoffers, maar als complete mensen. Mensen bij wie de bommen inderdaad om de oren vliegen, maar die ook gewoon van kip houden, of niet! Mijn eerste film werd *Iraqi Women in Exile*, over de moderne Irakese geschiedenis door de ogen van vrouwen in ballingschap.'

U focust in uw films op sociale thema's. Was u niet liever de politiek ingegaan?

'Onlangs zei mijn vader nog: *you should get involved*. Maar politiek met een grote P is niets voor mij. Ik ben een activist die films maakt over de gewone man. Natuurlijk ben ik wel opgegroeid in een familie waar politiek belangrijk was. Toen de revolutie uitbrak was een deel van mijn familie daar direct bij betrokken. Ons hele leven veranderde toen de Ba'ath Partij en Saddam Hoessein aan de macht kwamen en we een hele tijd niet terug konden naar Irak. Het heerlijke huis van mijn grootmoeder waar ik altijd logeerde werd door de regering in beslag genomen en gebruikt als ziekenhuis.'

U woont in Londen. Wat mist u het meest van uw vaderland?

'Het is moeilijk aan te geven. Ik ben zo vaak verhuisd dat ik me nergens geworteld voel. Tja, wat mis ik het meest? Kleine tastbare dingen, zoals het licht, dat niet gefilterd is, maar heel fel. Bam!

Maysoon Pachachi: 'Veertig jaar onafgebroken oorlog heeft van Irakezen getraumatiseerde, lamgeslagen mensen gemaakt. Irakezen moeten hun stem weer vinden. Mijn hoop is dat de filmschool daar bij kan helpen.'

En ik mis de sociale interactie. Nou ja, niet alle, haha – in Irak kent iedereen zijn burens en al hun sores, en dat betekent dat je je als vrouw voortdurend zorgen maakt over alles wat je doet. Ik voel een enorme opluchting nu ik daar vrij van ben.'

Was het voor u lastig geweest om in Irak filmmaker te worden?

'Het is eigenlijk voor alle kunstenaars moeilijk in Irak. Als je je niet aansloot bij de partij van Saddam kon je niet studeren, en er werd geen film gemaakt zonder volledige censuur van de regering. Er zijn wel televisieprogramma's die worden gebruikt voor educatie of propaganda, maar er bestaat geen documentaire cultuur. Daarom zijn we de filmschool begonnen.'

Wat wilt u de studenten leren?

'Om onafhankelijk te denken. Voor mij hebben documentaires te maken met een onderzoeken-de, open houding ten opzichte van de wereld. Die openheid bestaat daar niet en dat heeft deels met het onderwijssysteem te maken, dat erg *top down* is. De docent geeft alle antwoorden, zonder enige discussie.

Mijn studenten vragen ook vaak: "Welk shot zal ik nu inmonteren?" En dan zeg ik: "Geen idee, het is jouw film." In Palestina gebeurde dat ook. Een van de studenten in Gaza werd echt nijdig op me: waarom vertel je niet gewoon wat ik moet doen? En ik legde uit dat er niet één juiste keuze is. Jij moet de beslissing nemen door dingen uit te proberen. Dat is echt een gevecht hoor.'

Toen u de school in 2004 opzette betekende dat ook uw terugkeer naar Bagdad. Hoe heeft u dat ervaren?

'Het was heel pittig. Ik kwam na 35 jaar voor het eerst terug en zag een totaal vreemde stad. Pas toen ik naar het historische hart van de stad ging herkende ik het decor van mijn jeugd, de oude markt en de rivier waar ik liep als kind. Een heel belangrijk moment. Verder keek ik alleen maar rond en filmde de mensen op straat.'

Wat viel u op?

'Veertig jaar onafgebroken oorlog heeft van Irakezen getraumatiseerde, lamgeslagen mensen gemaakt. Men ging van crisis naar crisis, er was geen tijd om te helen. Jarenlang moesten mensen zwijgen om zichzelf te beschermen, eerst tegen de dictatuur, nu tegen religieuze groeperingen. Het volk is versplinterd en Irakezen moeten

hun stem weer vinden. Mijn hoop is dat de filmschool daar bij kan helpen.'

In 2007 moest u de school sluiten?

'We opereerden al heel voorzichtig. Na 2005 hadden we buiten ons logo al weggehaald, uit angst dat criminele bendes onze apparatuur zouden stelen. Er waren ook religieuze groeperingen die van mening waren dat cinema zondig is. En dan werkten bij ons ook nog mannen en vrouwen samen, dat kon ook niet. Eind 2006 werd het erg gevaarlijk. Straten werden afgesloten, er was een avondklok en vaak konden studenten de school niet eens bereiken. Filmen op straat werd onmogelijk, daarom begonnen ze in hun eigen wijk te filmen. Je kreeg steeds meer willekeurige beschietingen en ontvoeringen. Twee mensen uit de groentewinkel onder de school zijn gekidnapt en bij twee willekeurige explosies zijn alle ruiten opgeblazen. Er zat niets anders op dan de school te sluiten. De studenten filmden nog wel door en we lieten ze overkomen naar Damascus voor de montage. Sinds begin 2009 is de school weer open, maar ik geef zelf nog geen les.'

Er zijn zo'n 120 mensen afgestudeerd. Ontluikt er al een Irakese documentaire filmstijl?

'Daar is het te vroeg voor. Mensen zijn nog nauwelijks blootgesteld aan internationale films, aan wat er mogelijk is. Wat studenten nu maken is nog heel streng en klassiek van opzet. Hoe je echt een verhaal vertelt, in plaats van een paar shots met commentaar eronder, dat is voor hen een heel nieuw concept.'

Ik las dat er in heel Irak nog maar drie bioscopen zijn?

'Klopt. We werven nu fondsen om de studentenfilms deze herfst voor het eerst te vertonen in Bagdad, Basra en Erbil. De toekomst voor onze studenten is nog heel onzeker. Tijdens de montage zie je dat ze ineens denken: oh, zo maak je dus een film! En dan willen ze meteen een volgende film maken. Maar dan komen ze weer terug in hun dagelijks leven en raken verlamd. Ze denken: als iedereen om me heen sterft, wat heeft het dan nog voor zin? Alles is zo instabiel. We stimuleren ze om door te gaan maar het lukt niet iedereen.'

Het uur van de wolf: Baghdad Film School

► VRIJDAG, NEDERLAND 2, 23.00-0.10 UUR